

TEACHERS AND STUDENTS CREATIVE ACTIVITY IN THE DESIGN AND TECHNOLOGICAL TRAINING

The article considers the joint creative activity between teachers and students in the design and technological training of a student-oriented educational process. The motives and driving forces are defined, possible results of the joint creative activities for both students and teachers are provided. Design and technological training in student-oriented studying process is impossible without differentiated tasks with the possibility of meaningful choice for student's way of their solving. Students' projects and questions they ask to the teachers should be differentiated. An important task for teacher is to open new skills as new ways of knowing and understanding ourselves and the world and teach the students to do it.

Key words: creative activities, student, teacher, motivation, educational technology, driving forces, personal purposes, ideas, self actualization, educational environment.

УДК 378.046-21.68:331.101-051

Ю. В. Кузьменко

ДОСВІД ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ ІЗ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ У 70-Х РР. ХХ СТ. В УРСР

У статті висвітлено досвід підвищення кваліфікації фахівців із трудової підготовки у 70-х роках ХХ століття в системі післядипломної освіти педагогічних кадрів. Окреслено та схарактеризовано нормативно-правове забезпечення роботи інститутів удосконалення вчителів у досліджуваній період. Підкреслено, що на початку 70-х років відбувалося оновлення змісту, удосконалення форм і методів роботи з педагогами в системі післядипломної освіти в контексті тогочасних вимог розвитку шкільної та позашкільної освіти. Виявлено позитивний досвід організації системи післядипломної освіти вчителів з метою його подальшої екстраполяції в сучасний простір неперервної освіти педагогічних кадрів України.

Ключові слова: підвищення кваліфікації педагогів, освітня складова фахівців із трудової підготовки, інститути вдосконалення вчителів, нормативно-правове забезпечення роботи системи післядипломної освіти педагогічних кадрів.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У ХХІ ст. до професійної підготовки фахівців висуваються нові вимоги, що відповідають сучасному рівню розвитку науки, техніки і економіки. Кожен професіонал розуміє, що оновлення й поповнення знань в умовах прискорених темпів науково-технічного прогресу необхідна умова його конкурентоспроможності та затребуваності на ринку праці. Ми погоджуємося із думкою, що «якщо у ХVІІІ ст. за життя людини застарівало приблизно 10 % знань, набутих нею у юні роки, то в наш час знання застарівають наполовину через 5–6 років, або знецінюються на 97 % в процесі виробничого життя випускника університету» [1]. З метою постійного професійного вдосконалення людина має займатися самоосвітою, нарощувати освітню складову людського капіталу та підвищувати свій рівень кваліфікації в системі неперервної освіти. Особливо гостро ця проблема постає перед педагогічними працівниками. Педагоги повинні оновлювати не лише фахові знання і вміння, а й знати як наблизити до реальних потреб економіки навчальний процес, оскільки вони формують майбутню формацію трудівників.

Тому не випадково у Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти серед головних принципів розвитку післядипломної освіти визначено «неперервність освітньої діяльності, поєднання національних освітніх традицій та найкращого світового досвіду, прогностичність та гнучкість у реагуванні на суспільні зміни, інноваційність» [3, с. 48]. Післядипломна освіта є одним із важливих етапів у становленні й розвитку професіоналізму вчителів. Вона покликана вирішувати питання підвищення кваліфікації педагогічних кадрів через поглиблення, збагачення, оновлення професійно-педагогічних знань, умінь, навичок, досвіду і компетенцій відповідно до світових стандартів та сучасних вимог суспільства.

Розв'язати проблему підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у системі неперервної освіти на сьогодні неможливо без вивчення, аналізу й узагальнення попереднього досвіду. Тому вивчення досвіду з організації підвищення кваліфікації фахівців із трудової підготовки в інститутах удосконалення вчителів в історичній ретроспективі дозволить сьогодні уникнути помилок та творчо реалізувати позитивний досвід минулого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Широке коло вітчизняних та зарубіжних науковців присвятили свої дослідження проблемі професійного розвитку педагогів у системі післядипломної освіти, зокрема В. Андрущенко, А. Деркач, І. Зязюн, В. Олійник, В. Пуцов, Н. Протасова, Т. Сорочан та ін. У роботах Л. Березівської, О. Дубасенюк, І. Жорової, С. Крисюка, А. Кузьмінського, В. Лугового, В. Майбороди, Є. Павлютенкова, В. Примакової, В. Сидоренка, Д. Тхоржевського висвітлено історичні аспекти становлення базової та післядипломної педагогічної освіти.

Проте формування освітньої складової фахівців із трудової підготовки в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів досі не знайшло свого повного відображення в наукових розвідках.

Мета статті – висвітлити досвід підвищення кваліфікації фахівців із трудової підготовки у 70-х рр. ХХ ст. з метою виявлення позитивного досвіду для екстраполяції його в сучасний простір неперервної освіти педагогічних кадрів України.

Виклад основного матеріалу. У 70-х рр. ХХ ст. в Радянській Україні питання вдосконалення вчителів набуло особливого значення як на державному, так і на місцевому рівнях. Такий висновок можемо зробити на підставі аналізу нормативно-правових документів щодо забезпечення роботи інститутів удосконалення вчителів досліджуваного періоду. На початку 70-х років актуальним питанням стало оновлення змісту, удосконалення форм і методів роботи з педагогами в системі післядипломної освіти. У відповідь на виклики часу Міністерством освіти УРСР створюється комплекс нормативно-правового забезпечення щодо регламентації діяльності інститутів удосконалення педагогічних працівників.

У затвердженому рішенні колегії Міністерства освіти УРСР 10 лютого 1971 року Положенні про обласний (міський) інститут удосконалення вчителів визначено, що ці інститути здійснюють організаційне та методичне керівництво роботою з підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів шкіл, відділів освіти та інших установ народної освіти; вивчають, узагальнюють і впроваджують у практику шкіл та інших установ передові методи роботи з використанням найновіших засобів навчання і виховання, результати науково-педагогічних досліджень, засади наукової організації праці; керують методичною роботою в школах та інших навчально-виховних закладах області (міста), організовують експериментальну роботу з актуальних педагогічних проблем [5, с. 34].

З метою нарощення освітньої складової та рівня професіоналізму педагогів інститути проводили курси, семінари, практикуми, лекції, навчальні екскурсії, індивідуальні та групові консультації, організовували роботу із самоосвіти працівників народної освіти, готували і розсилали списки рекомендованої літератури на допомогу тим, хто займається самоосвітою, консультували з цього питання. Паралельно організовували та проводили з педагогічними навчальними закладами і науково-дослідними установами педагогічні читання, проводили науково-практичні конференції, наради з найбільш актуальних питань навчально-виховної роботи, влаштовували постійно діючі та епізодичні виставки. Також вивчали і узагальнювали стан навчально-виховної роботи шкіл, якість знань, умінь і навичок учнів, ефективність підвищення кваліфікації працівників народної освіти і вносили відповідні пропозиції для розгляду їх органами народної освіти, вивчали, узагальнювали і поширювали передовий педагогічний досвід, впроваджували у практику роботи шкіл результати науково-педагогічних досліджень, видавали в установленому порядку посібники, методичні листи, збірники і брошури про передовий досвід учителів та інших працівників народної освіти, краєзнавчі навчальні посібники для вчителів та школярів, за дорученням Міністерства освіти УРСР організовували спільно з науково-дослідними інститутами педагогіки і психології експериментальну роботу з питань навчання і виховання учнів.

Інститути вдосконалення вчителів вели облік працівників освіти, які підвищували кваліфікацію та організовували курси підвищення кваліфікації не менше одного разу на п'ять років, а також проводили роботу з підвищення кваліфікації вчителів IV-X класів при вищих навчальних закладах. Для вчителів, які викладали кілька навчальних предметів, організовувалася перепідготовка з кожного з них.

По суті Міністерство освіти УРСР головною метою в роботі інститутів удосконалення ставило формування освітньої складової педагогів у контексті оновлення знань фахівців із трудової підготовки відповідно до тогочасних вимог закладів освіти, ознайомлення з новими досягненнями в науці тощо. Форми роботи зі слухачами курсів були різноманітними і проходили як в очній, так і заочній формах. Також надавалася допомога педагогам у самоосвіті через консультування та

забезпечення навчально-методичною літературою.

Широкоформатна робота проводилася з фахівцями із трудової підготовки (вчителями креслення, загальнотехнічних дисциплін, трудового та виробничого навчання, інструкторів-спеціалістів сільського господарства в школах, інструкторів та майстрів НВК, керівників різнопрофільних гуртків (науково-технічних, декоративно-ужиткового мистецтва та ін.) в контексті ознайомлення їх із останніми досягненнями не лише в педагогічній, а й у виробничій сферах. Так, наприклад, у відповідь на наказ Міністерства освіти СРСР «Про заходи щодо поліпшення трудового навчання учнів старших класів середніх шкіл у сільській місцевості» (1970/71 рр.) та введення в частині шкіл навчальних програм «Трактори, сільськогосподарські машини і основи агротехніки» і «Основи тваринництва і механізація тваринницьких ферм», в інститутах удосконалення було організовано курси з підвищення педагогічної кваліфікації вчителів і інструкторів щодо навчання учнів роботи на тракторах, комбайнах та інших сільськогосподарських машинах, а також основ агротехніки і тваринництва [8, с. 11–14].

Аналізуючи навчально-тематичний план для цієї категорії педагогів, ми встановили, що розділи «Загальна методика трудового політехнічного навчання» (20 год.) і «Методика вивчення тракторів» (20 год.) вивчали всі слухачі курсів. Для вчителів та інструкторів, працюючих за програмою «Трактори, сільськогосподарські машини і основи агротехніки», курс розширювався такими розділами: «Методика вивчення сільськогосподарських машин і технології тракторних робіт» (16 год.) та «Методика вивчення основ агротехніки» (16 год.). Вчителі й інструктори, що працювали за програмою «Основи тваринництва і механізація тваринницьких ферм», додатково вивчали такі розділи: «Методика вивчення тваринництва» (16 год.) та «Методика вивчення механізації і електрифікації тваринницьких ферм» (16 год.). На прикладі цього орієнтовного навчально-тематичного плану ми можемо бачити, що значна кількість годин (72 год.) відводилася питанням загальної методики трудового навчання, методиці вивчення трактора, сільськогосподарських машин, основ агротехніки, тваринництва і механізації тваринницьких ферм. Такий підхід надавав фахівцям із трудової підготовки методичні знання, ознайомлював із новими технічними досягненнями.

Від учителів трудового навчання в 70-х рр. вимагалася посилена робота з формування професійної орієнтації школярів щодо оволодіння робітничими професіями. Інститути вдосконалення активно сприяли постійному розвитку освітньої складової фахівців із трудової підготовки в цьому контексті. Так, наприклад, в інститутах у 1970 р. почали створюватися кабінети профорієнтації учнів. Ці кабінети були задіяні не лише під час навчання слухачів курсів, вони забезпечували надання допомоги з профорієнтації працівникам шкіл району (міста), області. У Примірному Положенні про кабінети професійної орієнтації учнів при школах, районних (міських) методичних кабінетах та обласних інститутах удосконалення вчителів визначено, що ці кабінети в інститутах післядипломної освіти повинні стати організаційно-методичним центром підвищення кваліфікації з питань підготовки учнів до свідомого вибору професії [7, с. 33–34]. Тому до наповнення даного кабінету висувалися певні вимоги. Зокрема в них обов'язковими були: спеціальна література з даного питання, статистичні дані з працевлаштування, стенд «Шляхи одержання професійної підготовки і спеціальної освіти в СРСР», виставки книг, статей, доповідей присвячених вивченню індивідуальних особливостей учнів, плани профорієнтаційної роботи школи та її працівників, примірні спільні плани роботи школи і виробництва, методичні розробки уроків та позакласних занять, список кінофільмів і діафільмів, тематика лекцій для батьків учнів з питань морально-психологічної допомоги до праці та вибору професії дітей у сім'ї тощо.

Зрозуміло, що фахівці із трудової підготовки не лише слухали відповідні лекції і брали участь у семінарах, а й отримували інформацію про галузі праці в СРСР, кількість робітників і службовців у кожній з них, про основні галузі народного господарства (міста, району, республіки) та найважливіші новобудови п'ятирічки, про найпоширеніші професії в машинобудуванні, металообробці, енергетиці, сільському господарстві та ін. У кабінеті були доступними дані районної (міської, обласної) комісії з працевлаштування молоді, про потреби в кадрах робітників різних професій та службовців для промислових підприємств, транспорту, будівельних організацій, колгоспів і радгоспів та підприємств сфери обслуговування. Такий підхід і на сьогодні мав би свою результативність, але, на жаль, цей позитивний досвід не відновлено.

Постійна співпраця інститутів удосконалення з іншими освітніми закладами (методоб'єднаннями та керівництвом шкіл, методичними кабінетами, районними (міськими) відділами освіти, педагогічними училищами та ВНЗ, республіканським навчально-методичним

кабінетом трудового навчання і профорієнтації, науково-дослідними інститутами педагогіки, (психології) сприяло нарощенню освітньої складової та підвищенню професійного рівня фахівців із трудової підготовки. Більш того, питання співпраці освітніх установ мали підтримку на державному рівні, що було відзеркалено у відповідному нормативно-правовому забезпеченні.

Наведемо приклади такої співпраці. Наприклад, республіканський навчально-методичний кабінет трудового навчання і профорієнтації Міністерства освіти УРСР був зобов'язаний безпосередньо брати участь у роботі з підвищення кваліфікації вчителів шляхом читання лекцій на курсах, семінарах та методоб'єднаннях та мати постійно діючий зразковий кабінет профорієнтації й надавати консультації з питань трудового навчання і профорієнтації [6, с. 21].

Позитивним прикладом в організації взаємозв'язку курсової підготовки та запровадження у практику роботи отриманих знань була діяльність Беловодської школи Ворошиловградської області, де кожен учитель після проходження курсів доповідав на засіданні методичного об'єднання про отримані рекомендації та настанови, а впродовж навчального року звітував щодо їх практичної реалізації [2, с. 125]. Такий підхід ми вважаємо позитивним, оскільки він дозволяв педагогу передати набуті знання в інститутах удосконалення своїм колегам та використовувати набутий досвід у своїй практичній діяльності.

У процесі організації науково-практичних конференцій, що проводилися іншими освітніми закладами, організатори отримували затверджену Міністерством освіти УРСР примірну тематику доповідей і повідомлень, де обов'язковим було питання «висвітлення спільної роботи педінститутів та обласного інституту удосконалення кваліфікації вчителів по піднесенню фахового і методичного рівня вчителів» [4, с. 27].

З вищезазначеного можна зробити висновок, що держава організовувала й контролювала співпрацю різних освітніх установ між собою. Це позитивно впливало на оновлення знань і зростання професійного рівня фахівців із трудової підготовки.

Висновки. Підсумовуючи, зауважимо, що в 70-х р. ХХ ст. Міністерство освіти УРСР цілеспрямовано вибудовувало систему роботи інститутів удосконалення вчителів в контексті підвищення кваліфікації педагогічних кадрів з трудового навчання. Зрозуміло, що цій системі було притаманно як позитивні, так і негативні аспекти їх діяльності. Позитивно впливали на зростання професійного рівня і формування освітньої складової фахівців із трудової підготовки такі аспекти: підтримка на державному рівні розвитку післядипломної освіти через створення відповідного нормативно-правового забезпечення; ознайомлення педагогів із останніми досягненнями як у педагогічній, так і інших науках; створення та робота кабінетів профорієнтації учнівської молоді, де зібрано статистичну інформацію щодо рівня працевлаштування випускників шкіл, актуальності професій для виробничих галузей області, дані про потребу в робітниках по області і країні; співпраця різних освітніх установ. Цей позитивний досвід і на сьогодні можна реалізовувати в системі неперервної освіти педагогічних кадрів України. Перспективи подальших розвідок пов'язано із вивченням в історико-педагогічному контексті позитивного досвіду підвищення кваліфікації фахівців із трудової підготовки в кінці ХХ і на початку ХХІ ст.

Література

1. Грошелева О. Г. Система освіти як ключовий фактор конкурентоспроможності держави [Електронний ресурс] / О. Г. Грошелева. – Режим доступу до ресурсу: http://confcontact.com/2013_04_11/10_grosheleva.htm. – Загол. з екрана.
2. Жорова І. Я. Зміст, форми і методи професійного розвитку вчителів в системі післядипломної освіти України: історико-педагогічна ретроспектива / І. Я. Жорова. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. – 224 с.
3. Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти // Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садочком. – 2013. – № 5. – С. 48–59.
4. Наказ Міністерства освіти УРСР Про проведення III Республіканської науково-практичної конференції з питань взаємозв'язків вузів з школами // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1971. – № 18. – С. 24–28.
5. Положення про обласний (міський) інститут удосконалення вчителів // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1971. – № 9-10. – С. 34–38.
6. Положення про Республіканський учбово-методичний кабінет трудового навчання і профорієнтації Міністерства освіти УРСР // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1971. – № 14. – С. 20–24.

7. Примірне Положення про кабінети професійної орієнтації учнів при школах, районних (міських) методичних кабінетах та обласних інститутах удосконалення вчителів // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1971. – № 2. – С. 25–35.

8. Про примірний навчально-тематичний план підвищення педагогічної кваліфікації вчителів і інструкторів по навчанню учнів роботі на тракторах, комбайнах та інших сільськогосподарських машинах, а також основах агротехніки і тваринництва // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1971. – № 14. – С. 11–14.

Ю. В. Кузьменко

ОПЫТ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ТРУДОВОЙ ПОДГОТОВКЕ В 70-Х ГГ. XX В.

Статья посвящена вопросу повышения квалификации специалистов по трудовой подготовке в 70-х годах XX века в системе последипломного образования педагогических кадров. Охарактеризовано нормативно-правовое обеспечение работы институтов усовершенствования учителей в исследуемый период. Подчеркнуто, что в начале 70-х годов происходило обновление содержания, совершенствование форм и методов работы с педагогами в системе последипломного образования в контексте требований того времени относительно развития школьного и внешкольного образования. Выявлен положительный опыт организации системы последипломного образования учителей с целью его дальнейшей экстраполяции в современное пространство непрерывного образования педагогических кадров Украины.

Ключевые слова: повышение квалификации педагогов, образовательная составляющая специалистов по трудовой подготовке, институты усовершенствования учителей, нормативно-правовое обеспечение работы системы последипломного образования педагогических кадров.

Yu. Kuz'menko

THE EXPERIENCE OF IMPROVING SPECIALISTS' QUALIFICATION IN LABOR TRAINING IN THE 1970S IN THE UKRAINIAN SSR

The article analyzes the experience of improving specialists' qualification in labour training in the 1970s in the system of pedagogical staff postgraduate education.

Institutes teachers' normative and legal provision in the studied period is determined and characterized. It is emphasized that in the early 1970s there was content updating, improving forms and methods of work with teachers in the system of postgraduate education in the context of modern school and adult education development requirements. Positive experience in organizing teachers' postgraduate education with the purpose of its further extrapolating to the modern area of Ukraine pedagogical staff continuing education was revealed.

Key words: professional teachers' development, educational specialists staff in labour training, institutes of teachers development, system of pedagogical staff postgraduate education normative and legal provision.

УДК 37.-022.33

М. Г. Савельєв

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ НАСТУПНОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Здійснено теоретико-методологічний аналіз проблеми наступності у проектно-технологічній підготовці майбутніх вчителів технологій. Розглянуто сутність поняття наступності фахової підготовки майбутніх вчителів технологій.

Ключові слова: наступність, фахова підготовка, майбутні вчителі технологій, ефективність, інноваційність, інтеграційна система.

Постановка наукової проблем. Одним із найважливіших завдань за умов становлення системи безперервної освіти першочергового значення набуває науково-методичне вивчення загальної стратегічної лінії подальшого розвитку освітньої системи як єдності наступно пов'язаних дій, поєднаних спільною метою. Важлива умова успішного розв'язання цієї проблеми полягає у досягненні наступності головних компонентів навчально-виховного процесу у школах, професійно-